

Rheolaeth Ariannol Annigonol a Cholledion i Bwrs y Wlad – Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol

Blynyddoedd archwilio: 2016-17 i 2017-18

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2021

Cyfeirnod y ddogfen: 2609A2021-22

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Lechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân sydd â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol. Mae gan yr Archwilydd Cyffredinol y swyddogaethau archwilio ac adrodd a ddisgrifir uchod. Prif swyddogaethau Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu staff ac adnoddau eraill ar gyfer arfer swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol, a monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Cynnwys

Gan weithredu dan drefniadau dirprwyedig ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru, rwyf wedi cyhoeddi'r adroddiad hwn dan adran 22 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, i dynnu sylw'r cyhoedd at ddiffygion sylweddol mewn rheolaeth ariannol a threfniadau llywodraethu yng Nghyngor Cymuned Llangynwyd Ganol yn ystod y cyfnod rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017.

Fe gyfrannodd y methiannau hyn yn uniongyrchol at golled o fwy na £39,000 i'r Cyngor oherwydd taliadau anghyfreithlon a wnaed gan glerc blaenorol y Cyngor, Mrs Natalie Morgan, i'w chyfrifon banc hi ei hun.

Rhaid i'r Cyngor ystyried yr adroddiad a'r argymhellion a wneir, yn unol ag adran 25 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Cyflwyniad	4
Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol	4
Canfyddiadau allweddol	6
Argymhellion a'r camau nesaf	7
Adroddiad manwl	
Mae'r mwyafrif o'r cofnodion ariannol y byddwn yn disgwyl i'r Cyngor eu cadw wedi cael eu colli i'r Cyngor	10
Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017 fe wnaeth Mrs Morgan daliadau i'w chyfrifon banc personol a oedd yn gyfanswm o £73,282	11
O'r £73,282 a dalodd Mrs Morgan i mewn i'w chyfrif banc, nid oedd unrhyw hawl gytundebol ganddi i gael £39,712 ac roedd y trywydd archwilio a grëwyd ganddi'n celu gwir natur llawer o'r trafodion	13
Yn ychwanegol at drosglwyddiadau i'w chyfrif hi ei hun, fe wnaeth Mrs Morgan gyfres o drosglwyddiadau amhriodol rhwng Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol a Chyngor Cymuned Ynysawdre gyda throsglwyddiad net i Langynwyd Ganol o £6,000	14
Ym mis Ebrill 2017 fe sefydlodd Mrs Morgan gyfrifon banc newydd heb yn wybod i'r Cyngor a heb gael awdurdodiad ganddo ac fe'i sefydlodd ei hun fel unig lofnodwr y cyfrifon	15
Er mai ei Glerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol blaenorol, Mrs Morgan, sy'n bennaf gyfrifol am golli £39,712, fe wnaeth methiant y Cyngor i arfer y safonau rheolaeth ariannol a llywodraethu gofynnol trwy gydol y cyfnod rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017 alluogi Mrs Morgan i wneud taliadau amhriodol iddi hi ei hun	16
Atodiad 1 – Dadansoddiad o daliadau anghyfreithlon a wnaed gan Mrs Morgan	21

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

- 1 Dan adran 22 Deddf 2004, rhaid i Archwilydd Cyffredinol Cymru ystyried a ddylai, er budd y cyhoedd, gyhoeddi adroddiad ar unrhyw fater sy'n dod i'w sylw yn ystod yr archwiliad er mwyn iddo gael ei ystyried gan Gyngor Cymuned Llangynwyd Ganol (y Cyngor) neu gael ei ddwyn i sylw'r cyhoedd.
- 2 Yng ngoleuni'r methiannau difrifol mewn rheolaeth ariannol gan y Cyngor ei hun a'r colledion sylweddol i bwrs y wlad a ddilynodd y methiannau hyn, rwyf wedi penderfynu cyhoeddi'r adroddiad hwn er budd y cyhoedd. Mae'r adroddiad hwn yn egluro beth ddigwyddodd yn y Cyngor ac yn amlygu'r methiannau a arweiniodd at golli £39,712.
- 3 Wrth wneud y penderfyniad hwn, rwyf wedi ystyried sylwadau a wnaed gan y Cyngor ei fod wedi sefydlu trefniadau i liniaru'r risg y gallai sefyllfa debyg ddigwydd. Fodd bynnag, rwy'n credu ei bod hi'n bwysig bod gan y cyhoedd ymwybyddiaeth lawn ac iawn o'r digwyddiadau a oedd yn ymwneud â'r Cyngor a bod y Cyngor yn cael y cyfle i ddangos y camau pwysig a gymerwyd eisoes i wella trefniadau. Ar ben hynny, er bod fy nghanfyddiadau archwilio'n ymwneud yn benodol â'r Cyngor hwn, ceir gwersi pwysig i'w dysgu nid dim ond gan y Cyngor, ond gan yr holl gynghorau cymuned yng Nghymru.
- 4 Dylai'r Cyngor ddefnyddio'r adroddiad hwn a'r argymhellion a geir ynddo i helpu i sicrhau bod y risg y gallai colledion o'r fath ddigwydd eto yn y dyfodol yn cael ei lleihau i'r eithaf. Rwyf hefyd wedi nodi isod rai o'r camau gweithredu a gymerwyd eisoes gan y Cyngor i fynd i'r afael â'r gwendidau hanesyddol.

Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol

- 5 Mae'r Cyngor yn gwasanaethu cymuned fechan Llangynwyd Ganol ym Mwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr. Mae'n gwario oddeutu £60,000 y flwyddyn, a ariennir yn bennaf gan braesept oddi wrth Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr. Mae'r Cyngor Bwrdeistref Sirol yn casglu'r praesept trwy dreth gyngor ychwanegol a godir ar drigolion y Cyngor.
- 6 Daw'r rhan fwyaf o gyllid y Cyngor o bwrs y wlad. Caiff Aelodau'r Cyngor eu hethol gan drigolion lleol (neu gallant gael eu cyfethol gan y Cyngor lle ceir lleoedd gwag oherwydd diffyg ymgeiswyr). Mae etholiadau'n galluogi'r Cyngor i gael ei ddwyn i gyfrif gan yr etholaeth leol mewn perthynas â'r modd y mae'n rheoli arian cyhoeddus. Mae cyfrifon y Cyngor a chynnal archwiliad o'r Cyngor yn allweddol i alluogi atebolrwydd o'r fath.
- 7 Mae cynghorau cymuned, fel Llangynwyd Ganol, yn dibynnu fel arfer ar un swyddog allweddol, y Clerc, i reoli eu materion gweinyddol. Yn amlach na pheidio, penodir y Clerc fel Swyddog Cyllid Cyfrifol hefyd. Y Swyddog Cyllid Cyfrifol sy'n gyfrifol am weinyddu materion ariannol y Cyngor o ddydd i ddydd. Yn arbennig, mae hyn yn cynnwys cael a chofnodi incwm, paratoi taliadau â siec i'w llofnodi gan

aelodau, cynnal y cofnodion cyfrifyddu a pharatoi'r datganiadau cyfrifyddu blynyddol.

- 8 Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Medi 2017, roedd y Cyngor yn cyflogi Mrs Natalie Morgan (Mrs Morgan) fel ei Clerc a Swyddog Cyllid Cyfrifol. Mrs Morgan oedd Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol Cyngor Cymuned Ynysawdre hefyd rhwng mis Gorffennaf 2012 a mis Medi 2017. Ers mis Medi 2017, mae'r Cyngor wedi cyflogi dau unigolyn arall yn rôl y clercc. Er mwyn sicrhau eglurder, lle y bo'n briodol rwy'n cyfeirio at y clercc blaenorol, Mrs Morgan, wrth ei henw am weddill yr adroddiad hwn.
- 9 Er bod rôl y Clercc yn bodoli, yn ôl y gyfraith (Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 (Rheoliadau 2014)), mae'r cyfrifoldeb am warchod arian y Cyngor, gan gynnwys sicrhau bod ganddo reolaeth ariannol effeithiol ac effeithlon, yn gorwedd gyda'r Cyngor (hynny yw, aelodau'r Cyngor). Mae hyn yn cynnwys pethau megis sefydlu system briodol o reolaeth fewnol, gan gynnwys archwilio mewnol, a chymeradwyo'r datganiadau cyfrifyddu blynyddol cyn eu cyflwyno i'r archwilydd allanol i gael eu harchwilio.

Fy ngwaith archwilio

- 10 Mae fy ngwaith archwilio ar gynghorau tref a chymuned yn canolbwyntio ar ffurflen flynyddol a gwblheir gan y cynghorau ac a gyflwynir i archwilydd sy'n gweithio ar fy rhan. Mae'r ffurflen flynyddol yn cynnwys y datganiadau cyfrifyddu blynyddol y mae'n ofynnol yn gyfreithiol i'r Cyngor eu paratoi, a datganiad llywodraethu blynyddol sy'n nodi sut y mae'r Cyngor wedi rheoli ei faterion ariannol.
- 11 Mae'r Cyngor yn paratoi ei gyfrifon ar sail derbyniadau a thaliadau syml. Mae hyn yn golygu bod trafodion yn cael eu cofnodi pan wneir taliadau neu pan ddaw arian i law. Caiff trafodion unigol eu dosbarthu i un o ddau is-gategori, sef derbyniadau neu daliadau. Caiff derbyniadau eu cofnodi naill ai fel derbyniad rhandaliad praesept neu fel derbyniad 'arall'. Caiff taliadau eu cofnodi fel costau staff (cyflogau a.y.b.) neu fel taliad 'arall'. Ar ddiwedd y flwyddyn, caiff y categorïau hyn eu hadio a'u cofnodi yn y cyfrifon diwedd blwyddyn.
- 12 Ym mis Medi 2017, tynnodd aelodau'r Cyngor fy sylw at achosion o afreoleidd-dra yr oeddent hwy wedi'u canfod yng nghyfriflenni banc y Cyngor a phryderon ynghylch taliad â siec. Fe arweiniodd hyn at neilltuo'r cyfrifoldeb am yr archwiliadau o'r cyfrifon hyn i aelod o staff Archwilio Cymru er mwyn eu cwblhau'n foddhaol.
- 13 Ar yr un pryd, rhoddwyd gwybod i Heddlu De Cymru am yr achosion hyn o afreoleidd-dra. Er gwaethaf fy nghanfyddiadau archwilio a nodir isod ac yn yr adroddiad manwl sydd wedi'i atodi, mae'n bwysig nodi nad arweiniodd yr ymchwiliad gan yr heddlu at ddwyn cyhuddiadau troseddol yn erbyn unrhyw unigolyn.
- 14 Gan bod cofnodion y Cyngor wedi cael eu colli bron i gyd, er mwyn cwblhau fy ngwaith archwilio, fe archwiliais ddogfennau a ddarparwyd ar fy nghyfer gan y Cyngor, Heddlu De Cymru a banc y Cyngor. Fe wnes i hefyd gyfnewid â

chynghorwyr cyfredol a blaenorol, y Clerc blaenorol, Mr Berry, a'r Clerc cyfredol. Gofynnwyd i'r Clerc blaenorol, Mrs Morgan, ddod i gyfarfod i drafod yr archwiliad ond fe wrthododd oherwydd amgylchiadau personol. Felly fe gyflwynais gyfres o gwestiynau iddi i fynd i'r afael â'r materion a ganfuwyd o'm gwaith archwilio. Nid wyf wedi cael ymateb i'r cwestiynau hynny. Rwyf hefyd wedi rhoi'r cyfle iddi wneud sylwadau ar y ddogfen hon. Hyd yma, nid wyf wedi cael ymateb gan Mrs Morgan.

Canfyddiadau allweddol

- 15 Ar sail y gwaith y mae fy nhîm wedi'i wneud, rwyf wedi fy argyhoeddi y bu colled sylweddol i bwrs y wlad.
- 16 Fel arfer, mae fy archwiliad yn archwilio dogfennaeth a chofnodion ariannol a ddarparwyd gan y Cyngor. Mae'r cofnodion hyn yn cynnwys:
  - llyfr arian neu lyfr cyfrifon sy'n cofnodi trafodion y Cyngor
  - cyfriflenni banc
  - anfonebau cyflenwyr a derbyniadau
  - cofnodion cyfarfodydd
- 17 Nid oedd y Cyngor yn gallu darparu'r rhan fwyaf o'r cofnodion yr wyf yn disgwyl fel arfer iddynt fod ar gael i'w harchwilio. Eglurodd y Cyngor mai Mrs Morgan fu'n gyfrifol am ddal yr holl gofnodion yr oedd eu hangen arnaf. Rhoddodd y Cyngor wybod i mi mai dim ond cofnodion cyfyngedig iawn a roddodd Mrs Morgan yn ôl i'r Cyngor. Dywedodd Mrs Morgan wrth Heddlu De Cymru ei bod wedi rhoi'r holl gofnodion yn ôl i'r Cyngor.
- 18 Nid wyf yn gallu dod i gasgliad pam nad yw'r cofnodion yr oedd eu hangen ar gyfer yr archwiliad ar gael mwyach.
- 19 Fy nghanfyddiadau a safbwyntiau dros dro yw bod y Cyngor, trwy gydol cyfnod Mrs Morgan fel Clerc, wedi methu ag arfer y safonau gofynnol o ran rheolaeth ariannol a llywodraethu y byddwn yn disgwyl iddynt fod ar waith mewn Cyngor fel Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol. Yn arbennig, methodd y Cyngor â gweithredu mewn modd digonol i oruchwylio taliadau a wnaed gan Mrs Morgan a chraffu arnynt.
- 20 Yn arbennig, methodd y Cyngor â sicrhau:
  - bod taliadau a wnaed gan y Clerc wedi'u hawdurdodi'n briodol;
  - ei fod yn monitro'i sefyllfa ariannol yn ddigonol; a hefyd
  - ei fod yn sicrhau system archwilio mewnol ddigonol ac effeithiol.
- 21 Dengys **Arddangosyn 1** fod y Cyngor, yn uniongyrchol o ganlyniad i'r methiant hwn, wedi ysgwyddo colled ariannol sylweddol o £39,712. Caiff y golled hon ei gwrthbwysu gan arian a drosglwyddwyd yn anghyfreithlon o Gyngor Cymuned Ynysawdre i Gyngor Cymuned Llangynwyd Ganol.

Arddangosyn 1: colledion a ysgwyddwyd gan Gyngor Cymuned Ynysawdre

Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Medi 2017, ysgwyddodd Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol golled o £39,712 a wrthbwyswyd gan arian a drosglwyddwyd yn anghyfreithlon o Gyngor Cymuned Ynysawdre, a oedd yn gyfanswm o £6,000¹.

Taliadau gormodol a wnaed gan Mrs Morgan	(£39,712)
Trosglwyddiad net o Gyngor Cymuned Ynysawdre	£6,000
<hr/>	
Colled net a ysgwyddwyd gan Gyngor Cymuned Llangynwyd Ganol	(£33,712)

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

- 22 Yn ôl fy nghyfrifiadau i, yn y cyfnod rhwng mis Gorffennaf 2012 a mis Medi 2017, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau anghytundebol iddi hi ei hun a oedd yn gyfanswm o £39,712. Yn fy marn i, nid oedd gan Mrs Morgan unrhyw hawl gyfreithlon i wneud a derbyn y taliadau hyn.
- 23 Yn ogystal â thaliadau anghytundebol a wnaed iddi hi ei hun a/neu i'w gŵr, fe drosglwyddodd Mrs Morgan arian yn anghyfreithlon hefyd rhwng Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol a Chyngor Cymuned Ynysawdre. Effaith y trosglwyddiadau anghyfreithlon hyn oedd trosglwyddiad net o £6,000 o blaid Llangynwyd Ganol.
- 24 Ysgwyddwyd colledion sylweddol pellach i bwrs y wlad yng Nghyngor Cymuned Ynysawdre.

Argymhellion a'r camau nesaf

- 25 Tynnaf sylw'r Cyngor at yr argymhellion canlynol i fynd i'r afael â'r diffygion a ganfuwyd yn ystod yr archwiliad:

¹ Mae'r adroddiad manwl a'r atodiad wrtho'n nodi mewn mwy o fanylder sut y cododd y colledion hyn.

Arddangosyn 2: argymhellion

Argymhellion

- A1 Dylai'r Cyngor sicrhau ei fod yn cadw rhestr o'i holl gofnodion cyfrifyddu allweddol, gan gynnwys trefniadau i drosglwyddo cofnodion yn ddiogel pan fo cyflogaeth clercc yn dod i ben.
- A2 Dylai'r Cyngor adolygu ei system rheolaeth fewnol i ganfod a chywiro unrhyw ddiffygion yn ei drefniadau cyfredol.
- A3 Dylai'r Cyngor sicrhau bod trefniadau craffu ac adolygu priodol ar waith i wneud yn siŵr bod y Clerc yn cyflawni ei gyfrifoldebau'n ddigonol ac yn effeithiol.
- A4 Dylai'r Cyngor sicrhau bod yr holl aelodau'n cael hyfforddiant er mwyn iddynt gyflawni eu cyfrifoldebau'n ddigonol yn enwedig o ran rheolaeth ariannol a llywodraethu.
- A5 Dylai'r Cyngor sicrhau ei fod yn cadw copiâu o holl gofnodion staff allweddol megis contractau cyflogaeth ac yn eu storio'n ddiogel, yn hytrach na bod y dogfennau hyn yn cael eu dal gan y Clerc.
- A6 Dylai'r Cyngor ystyried a ddylai geisio adennill y £39,712 nad oedd hawl gan Mrs Morgan i'w gael oddi arni.
- A7 Gan gael cyngor os oes angen, dylai'r Cyngor sicrhau ei fod yn deall y goblygiadau trethiant ar gyfer pob agwedd ar becyn cydnabyddiaeth ariannol y Clerc a'i fod yn hysbysu Cyllid a Thollau EM ynghylch buddion trethadwy fel y bo'n briodol.
- A8 Dylai'r Cyngor sicrhau ei fod yn penodi ei archwilydd mewnol ac yn gwneud trefniadau i'r Cyngor gael cyswllt uniongyrchol â'r archwilydd mewnol fel y bo'n ofynnol.

- 26 Mae fy argymhellion yn ymdrin â'r materion penodol a ganfûm yn ystod fy archwiliad. Ers dechrau fy archwiliad, mae'r Cyngor wedi cymryd nifer o gamau pwysig gan gynnwys:
- penodi clerc newydd ac archwilydd mewnol newydd
  - cyflwyno system rheolaeth fewnol newydd gyda mwy o graffu ar faterion ariannol y Cyngor
  - penodi cwmni allanol sy'n darparu gwasanaethau cyflogres
  - sefydlu swyddfa ar gyfer y Cyngor yn swyddfeydd Cyngor Tref Maesteg sy'n ei gwneud yn bosibl storio dogfennaeth allweddol yn ddiogel ar y safle.
- 27 Byddaf yn archwilio effeithiolrwydd y trefniadau a wnaed gan y Cyngor yn ystod archwiliadau yn y dyfodol.

Camau nesaf

- 28 Yn unol ag adran 25 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 rhaid i'r Cyngor fynd ati yn awr i ystyried yr adroddiad hwn yn un o gyfarfodydd llawn y Cyngor erbyn 14 Tachwedd 2021, h.y. o fewn un mis i ddyddiad yr adroddiad hwn.
- 29 O leiaf saith diwrnod cyn y cyfarfod, rhaid i'r Cyngor gyhoeddi hysbysiad mewn papur newydd sy'n cylchredeg yn y gymuned a hwnnw'n nodi:
- amser a lleoliad y cyfarfod;
  - bod y cyfarfod yn cael ei gynnal i ystyried adroddiad er budd y cyhoedd; a
  - disgrifiad o gynnwys yr adroddiad.
- 30 Yn y cyfarfod, bydd angen i'r Cyngor benderfynu:
- a yw'r adroddiad yn ei gwneud yn ofynnol iddo gymryd unrhyw gamau gweithredu;
  - a yw'r argymhellion yn yr adroddiad yn mynd i gael eu derbyn; a hefyd
  - pa gamau (os o gwbl) ddylid eu cymryd mewn ymateb i'r adroddiad a'r argymhellion.
- 31 Wedyn bydd angen i'r Cyngor baratoi ymateb ysgrifenedig a chytuno ar eiriad yr ymateb hwnnw gyda mi cyn cyhoeddi ei ymateb mewn papur newydd sy'n cylchredeg yn y gymuned.

Ann-Marie Harkin

Cyfarwyddwr Gweithredol – Gwasanaethau Archwilio

Tros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

Adroddiad manwl

Mae'r mwyafrif o'r cofnodion ariannol y byddwn yn disgwyl i'r Cyngor eu cadw wedi cael eu colli i'r Cyngor

Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith bod Swyddog Cyllid Cyfrifol y Cyngor yn sicrhau ei fod yn cadw cofnodion cyfrifyddu priodol

- 32 Mae Rheoliad 6 yn Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 (y Rheoliadau) yn ei gwneud yn ofynnol i swyddog cyllid cyfrifol y Cyngor benderfynu ar ran y Cyngor, ar ôl ystyried, lle bo'n briodol, arferion priodol, ei:
- gofnodion cyfrifyddu, gan gynnwys ffurf y cyfrifon a'r cofnodion cyfrifyddu ategol; a
  - systemau rheoli cyfrifyddu.
- 33 Rhaid i'r Swyddog Cyllid Cyfrifol sicrhau bod y systemau rheoli cyfrifyddu a benderfynir gan y swyddog hwnnw yn cael eu dilyn a bod cofnodion cyfrifyddu'r Cyngor yn cael eu diweddarau a'u cynnal yn unol â'r gofynion cyfreithiol ac arferion priodol.
- 34 Rhaid i'r cofnodion cyfrifyddu y penderfynir arnynt gan y Swyddog Cyllid Cyfrifol:
- fod yn ddigonol i ddangos ac esbonio trafodion y Cyngor ac i alluogi'r Swyddog Cyllid Cyfrifol i sicrhau bod unrhyw ddatganiad cyfrifon neu ddatganiad cyfrifyddu a gaiff eu paratoi ar gyfer y Cyngor, yn cydymffurfio â'r Rheoliadau; a
  - chynnwys cofnodion o ddydd i ddydd o'r holl symiau o arian a dderbynnir ac a warir gan y Cyngor a'r materion y mae'r cyfrifon derbyniadau a thaliadau yn ymwneud â hwy a chofnod o asedau a rhwymedigaethau'r Cyngor.
- 35 Rhaid i'r systemau rheoli cyfrifyddu gynnwys mesurau i sicrhau bod trafodion ariannol y Cyngor yn cael eu cofnodi cyn gynted ag sy'n rhesymol ymarferol ac mor gywir ag sy'n rhesymol bosibl. Rhaid i'r systemau rheoli hefyd gynnwys mesurau i alluogi rhwystro a chanfod anghywirdebau a thwyll, a'r gallu i ailgyfansoddi unrhyw gofnodion a gollwyd.

Yn dilyn ymadawiad Mrs Morgan â'r Cyngor, dim ond cofnodion cyfyngedig iawn oedd ar gael i'w harchwilio

- 36 Mae'n hanfodol bod parhad y cofnodion cyfrifyddu a dogfennau ategol yn cael ei gynnal rhwng newidiadau o ran y Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol pan fo'n gadael y Cyngor. Rhaid i'r Cyngor a'r Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol ill dau gydnabod bod y cofnodion a ddelir gan y Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol yn perthyn i'r Cyngor a'u trin a'u trafod yn briodol.

- 37 Cafodd cwmpas fy archwiliad ei gwtogi gan y bylchau sylweddol yn y cofnodion a oedd ar gael i mi. Fe wnaeth ymholiadau cychwynnol a gyflwynwyd i'r Clerc blaenorol, Mr Berry a chynghorwyr ddynodi nad oedd Mrs Morgan wedi dychwelyd cofnodion y Cyngor. Fodd bynnag, mae Mrs Morgan wedi dweud ei bod wedi dychwelyd holl gofnodion y Cyngor i'r Cyngor.
- 38 O ganlyniad i golli'r cofnodion, nid oeddwn yn gallu archwilio dogfennau ategol trydydd parti'n i warantu'r mwyafrif o'r trafodion er mwyn gwirio cyfreithlondeb y taliadau a wnaed.
- 39 Fel Clerc a Swyddog Cyllid Cyfrifol y Cyngor, fe ymddiriedwyd yn Mrs Morgan i reoli materion ariannol y Cyngor. Bu'n rheoli cyfrifon banc y Cyngor, gan gychwyn taliadau i'w chyfrifon banc personol ac i gyflenwyr trydydd parti. Trwy gydol ei chyfnod yn y swydd fel Clerc, bu Mrs Morgan yn defnyddio cyfleusterau bancio dros y we i wneud taliadau ar ran y Cyngor.
- 40 O ganlyniad i golli cofnodion ariannol y Cyngor, archwiliais gopiâu o gyfriflenni banc y Cyngor (a ddarparwyd gan y banc) i adnabod natur y trafodion hyd y gellid o'r manylion a oedd wedi'u cofnodi ar y cyfriflenni banc. Cafodd y manylion hyn eu rhoi i mewn gan Mrs Morgan pan gychwynnodd hi'r trafodion. A minnau wedi adnabod natur trafodion unigol o'r cyfriflenni banc fe ddilynais y trafodion wedyn i gyfrif banc y talai i ganfod pwy gafodd yr arian.
- 41 Mae'n bwysig nodi bod y cyfriflenni banc yn rhan annatod o gofnodion cyfrifyddu'r Cyngor a dylai'r manylion a roddwyd i mewn gan Mrs Morgan ddarparu cofnod cywir o'r trafodion gan gynnwys derbynnydd yr arian.
- 42 Canfu fy archwiliad nifer o achosion o afreoleidd-dra a chaiff y rhain eu disgrifio mewn mwy o fanylder isod.

Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017 fe wnaeth Mrs Morgan daliadau i'w chyfrifon banc personol a oedd yn gyfanswm o £73,282

- 43 Canfu fy archwiliad werth £73,282 o daliadau a wnaed i gyfrifon banc personol Mrs Morgan. Mae'r rhain yn cynnwys taliadau lle mae'r gyfriflenni banc yn nodi mai Mrs Morgan oedd y derbynnydd. Canfu fy archwiliad daliadau hefyd a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan sydd wedi'u cofnodi ar gyfriflenni banc y Cyngor fel taliad i drydydd parti. Mae **Arddangosyn 3** isod yn dadansoddi'r taliadau hyn ar draws pob blwyddyn ariannol pan oedd Mrs Morgan yn dal swydd Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol.

Arddangosyn 3: taliadau a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan

Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017, trosglwyddodd Mrs Morgan £73,282 o gyfrif banc Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol i'w chyfrifon banc hi ei hun

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Taliadau a oedd yn gysylltiedig â chyflog a buddion cyflogaeth Mrs Morgan ²	£8,856	£13,610	£11,306	£10,878	£8,735	£53,385
Taliadau a gofnodwyd fel rhai a oedd yn gysylltiedig â Cyllid a Thollau EM ³	£0	£227	£2,399	£3,244	£3,217	£9,087
Taliadau eraill gan gynnwys y rhai a gofnodwyd fel rhai a dalwyd i drydydd partïon ⁴	£0	£2,029	£1,877	£4,627	£2,277	£10,810
Cyfanswm	£8,856	£15,866	£15,582	£18,749	£14,229	£73,282

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o gyfrifon banc Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol

- 44 Cafodd bron pob taliad a wnaed gan y Cyngor yn ystod cyfnod Mrs Morgan yn y swydd fel clerc eu gwneud trwy drosglwyddiadau banc gan ddefnyddio cyfleusterau bancio dros y we. Cadarnhaodd Mrs Morgan wrth yr heddlu mai 'hi oedd yr unig berson a oedd â mynediad at y manylion mewngofnodi' ac felly mai hi oedd yn gyfrifol am gychwyn yr holl daliadau a wnaed trwy drosglwyddiad banc.

² Mae'r cofnodion ar gyfer y taliadau hyn yn nodi N Morgan fel y derbynnydd. Nid yw'r holl daliadau wedi'u cynnwys yma. Er enghraifft, nid ydynt yn cynnwys taliadau niferus â gwerth isel sydd i'w gweld fel pe baent yn ad-daliadau amrywiol e.e. treuliau teithio.

³ Mae'r cofnodion ar y cyfriflenni banc yn nodi taliadau i Mrs Morgan, e.e. NKMorgan CaThEM, ac yn uniongyrchol i Cyllid a Thollau EM, e.e. CaThEM TWE XXNNNNNNX (Rhif Yswiriant Gwladol wedi'i dynnu allan).

⁴ Mae'r cyfriflenni banc yn nodi mai trydydd parti oedd derbynnydd yr arian ond mewn gwirionedd trosglwyddwyd yr arian i gyfrif banc personol Mrs Morgan.

O'r £73,282 a dalodd Mrs Morgan i mewn i'w chyfrif banc, nid oedd unrhyw hawl gytundebol ganddi i gael £39,712 ac roedd y trywydd archwilio a grëwyd ganddi'n celu gwir natur llawer o'r trafodion

45 Mae fy archwiliad wedi canfod bod Mrs Morgan wedi gwneud taliadau a oedd yn gyfanswm o £39,712 i'w chyfrifon banc personol nad oedd hawl gytundebol ganddi i'w derbyn yn fy marn i. Mae'r taliadau hyn yn gyfran sylweddol o gyfanswm y taliadau a wnaeth Mrs Morgan i'w chyfrifon banc hi ei hun. Rhwng 2014-15 a 2016-17, roedd y taliadau hyn rhwng 18% a 25% o gyfanswm gwariant y Cyngor bob blwyddyn.

Arddangosyn 4: taliadau gormodol a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan

Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau gormodol o gyfrif banc Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol i'w chyfrifon banc hi ei hun a oedd yn gyfanswm o £39,712

Diben honedig	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Cyflog a buddion	£1,956	£6,365	£3,306	£3,078	£5,110	£19,815
CaThEM	£0	£227	£2,399	£3,244	£3,217	£9,087
Taliadau eraill	£0	£2,029	£1,877	£4,627	£2,277	£10,810
	£1,956	£8,621	£7,582	£10,949	£10,604	£39,712

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

- 46 Mae'r taliadau hyn yn cynnwys taliadau y nodir yn glir eu bod wedi cael eu gwneud i Mrs Morgan mewn perthynas â chyflog a buddion eraill. Yn seiliedig ar y data uchod, yn fy marn i nid oedd hawl gan Mrs Morgan i gael 37% o'r taliadau a wnaeth mewn perthynas â chyflog a buddion.
- 47 Mae gennyf bryderon sylweddol ynghylch cyfreithlondeb £9,087 yr ymddengys ei fod yn ymwneud â thaliadau i Cyllid a Thollau EM a £10,810 yr ymddengys ei fod yn ymwneud â thaliadau i drydydd partion ac nid i Mrs Morgan.
- 48 Mae'r Atodiad wrth yr adroddiad hwn yn darparu dadansoddiad manylach o'r taliadau anghyfreithlon a wnaed gan Mrs Morgan.

Yn ychwanegol at drosglwyddiadau i'w chyfrif hi ei hun, fe wnaeth Mrs Morgan gyfres o drosglwyddiadau amhriodol rhwng Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol a Chyngor Cymuned Ynysawdre gyda throsglwyddiad net i Llangynwyd Ganol o £6,000

- 49 Fel a nodwyd uchod, roedd Mrs Morgan yn Glerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol yng Nghyngor Cymuned Llangynwyd Ganol a Chyngor Cymuned Ynysawdre. Yn y ddau gyngor, roedd Mrs Morgan yn rheoli'r cyfrifon banc a hi oedd yn gyfrifol am wneud yr holl drafodion o gyfrifon y ddau gyngor.
- 50 Yn 2017, fe drosglwyddodd Mrs Morgan arian rhwng y ddau gyngor ar dri achlysur ar wahân.

Arddangosyn 5: Arian a drosglwyddwyd rhwng Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol a Chyngor Cymuned Ynysawdre

Fe wnaeth Mrs Morgan dri throsglwyddiad â gwerth net o £6,000 o blaid Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol, rhwng cyfrifon a oedd yn cael eu dal gan Gyngorau Cymuned Llangynwyd Ganol ac Ynysawdre.

		CC Llangynwyd Ganol	CC Ynysawdre
25 Ebrill 2016	Trosglwyddiad o CC Llangynwyd Ganol i CC Ynysawdre	(£3,000)	£3,000
9 Mai 2016	Trosglwyddiad o CC Ynysawdre i CC Llangynwyd Ganol	£4,000	(£4,000)
3 Ebrill 2017	Trosglwyddiad o CC Ynysawdre i CC Llangynwyd Ganol	£5,000	(£5,000)
	Derbyniad/(taliad) net	£6,000	(£6,000)

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o gyfriflenni banc

- 51 Rhoddodd Mrs Morgan wybod i'r heddlu, os cafodd trosglwyddiadau eu gwneud rhwng y ddau gyngor, yna 'nid oedd yn fwriadol, oherwydd pan fyddai'n mewngofnodi i'r cyfleuster bancio dros y we, byddai cyfrifon banc y ddau gyngor yn cael eu harddangos gyda'i gilydd gan eu bod i gyd gyda NatWest, er enghraifft os oedd rhaid iddi drosglwyddo arian o gyfrif cynilo Llangynwyd i mewn i'r cyfrif busnes efallai ei bod wedi drosglwyddo arian o gyfrif un cyngor i gyfrif cyngor arall ar ddamwain'.

- 52 Dywedodd Mrs Morgan wrth yr Heddlu hefyd, 'yn y gorffennol ei bod wedi talu bil ar ran Ynysawdre ac wedi'i gymryd o gyfrif Llangynwyd ar ddamwain; fodd bynnag, mae wedi trosglwyddo'r arian yn ôl, byddai hyn wedi bod yn ddamweiniol ac mae wedi ceisio'i gywiro trwy dalu'r arian yn ôl'.
- 53 Fodd bynnag, ni ddeil esboniad Mrs Morgan mo'i archwilio.
- 54 Fe wnaed y trosglwyddiadau rhwng cyfrifon HSBC y ddau gyngor ac nid y cyfrifon NatWest a sefydlodd Mrs Morgan yn ddiweddarach (gweler isod).
- 55 Yn union cyn y trosglwyddiadau rhwng y cynghorau ar 25 Ebrill 2016 a 3 Ebrill 2017, fe drosglwyddodd Mrs Morgan arian o gyfrif cadw'r cyngor a oedd yn talu i gyfrif cyfredol y cyngor hwnnw. Fe ddarparodd hyn yr arian yn y cyfrif cyfredol i wneud y trosglwyddiad i'r cyngor arall. Gan bod dau gam i'r broses hon, rwy'n ystyried ei bod yn hynod annhebygol mai gwall gweinyddol ydoedd.
- 56 Ar ben hynny, mae'n amlwg ar yr adeg y gwnaed y trosglwyddiadau ar 25 Ebrill 2016 a 3 Ebrill 2017 bod y cyngor a'u derbyniodd yn fyr o arian i wneud taliadau:
- yn union cyn i Mrs Morgan drosglwyddo £3,000 o gyfrif Llangynwyd Ganol i Ynysawdre ar 25 Ebrill 2016, roedd cyfrif cyfredol CC Ynysawdre yn y coch o £29 a dim ond £0.02 oedd yn ei gyfrif cadw. Felly, effaith y trosglwyddiad i Ynysawdre oedd sicrhau bod arian ar gael o gyfrif Ynysawdre.
  - o 25 Ebrill 2016 tan 29 Ebrill 2016, pan gafodd Ynysawdre ei randaliad praesept cyntaf, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau iddi hi ei hun o gyfrif Ynysawdre a oedd yn gyfanswm o £2,453.
  - yn union cyn i Mrs Morgan drosglwyddo £5,000 o gyfrif Ynysawdre i Langynwyd Ganol ar 3 Ebrill 2017, dim ond £4 oedd gan Langynwyd Ganol yn ei gyfrif cyfredol a dim ond £11 oedd ganddo yn ei gyfrif cadw. Felly, effaith y trosglwyddiad i Langynwyd Ganol oedd sicrhau bod arian ar gael o gyfrif Llangynwyd Ganol.
  - yn dilyn trosglwyddo £5,000 o Ynysawdre i Langynwyd Ganol ar 3 Ebrill 2017, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau iddi hi ei hun o Langynwyd Ganol a oedd yn gyfanswm o £3,008 cyn i Langynwyd Ganol gael ei randaliad praesept cyntaf ar ddiwedd mis Ebrill.
- 57 Ymddengys i mi fod yr arian wedi cael ei drosglwyddo o un cyngor i'r llall yn syml i alluogi Mrs Morgan i wneud taliadau iddi hi ei hun o'r cyfrif a fyddai'n derbyn yr arian a drosglwyddwyd.

Ym mis Ebrill 2017 fe sefydlodd Mrs Morgan gyfrifon banc newydd heb yn wybod i'r Cyngor a heb gael awdurdodiad ganddo ac fe'i sefydlodd ei hun fel unig lofnodwr y cyfrifon

- 58 Tan fis Ebrill 2017, roedd gan y Cyngor ddau gyfrif ar agor gyda HSBC, sef cyfrif cyfredol a chyfrif cadw. Ym mis Ebrill 2017, agorodd Mrs Morgan ddau gyfrif

newydd (cyfrif cyfredol a chyfrif cadw) ym manc y NatWest. Agorwyd y cyfrif cadw yn enw 'N Morgan Cyngor Llan'.

- 59 Yn ôl honiad Mrs Morgan, yn dilyn cau cangen HSBC ym Maesteg, sef cangen leol Llangynwyd Ganol, fe benderfynodd y Cyngor agor cyfrifon newydd gyda NatWest. Dywedodd wrth Heddlu De Cymru fod y Cyngor wedi rhoi cymeradwyaeth i drosglwyddo'r cyfrifon.
- 60 Mewn cyfweiliad, dywedodd aelodau'r Cyngor nad oedd y mater hwn wedi cael ei drafod yn un o gyfarfodydd y Cyngor ac nad oeddent yn ymwybodol bod Mrs Morgan wedi agor y cyfrifon.
- 61 Rwyf wedi archwilio cofnodion y Cyngor, a baratowyd gan Mrs Morgan fel Clerc, ac ni allaf ddod o hyd i unrhyw gyfeiriad at awdurdodi Mrs Morgan i agor cyfrifon ym manc y NatWest.
- 62 Mae newid banc y Cyngor yn fater arwyddocaol a ddylai fod wedi cael ei drafod gyda'r Cyngor a'i gymeradwyo ganddo yn fy marn i. Mae hyn yn bwysicach byth o ystyried nad oedd unrhyw aelodau'n llofnodwyr ar gyfer y cyfrifon banc. Pe bai trafodaethau o'r fath wedi digwydd yna dylai'r penderfyniad i newid banciau fod wedi cael ei gofnodi yng nghofnodion y Cyngor.
- 63 Felly, nid wyf yn ystyried bod esboniad Mrs Morgan yn gredadwy. Ymddengys i mi fod Mrs Morgan wedi gweithredu heb yn wybod i'r Cyngor a heb ei gydsyniad trwy agor cyfrifon newydd a throsglwyddo balansau'r Cyngor i'r cyfrifon newydd.

Er mai ei Glerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol blaenorol, Mrs Morgan, sy'n bennaf gyfrifol am golli £39,712, fe wnaeth methiant y Cyngor i arfer y safonau rheolaeth ariannol a llywodraethu gofynnol trwy gydol y cyfnod rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017 alluogi Mrs Morgan i wneud taliadau amhriodol iddi hi ei hun

Y Cyngor sy'n gyfrifol am sicrhau bod ganddo system rheolaeth fewnol ddigonol ac effeithiol

- 64 Proses neu weithdrefn a roddir ar waith i warchod asedau, hybu gweithrediadau effeithiol, a sicrhau arferion cyfrifyddu a chadw cofnodion cywir yw rheolaeth fewnol. Mae system rheolaeth fewnol effeithiol yn ymgorffori cyfres o rwystrau a gwrthbwysau ac yn helpu i atal a chanfod gwallau ac achosion o afreoleidd-dra.
- 65 Mae Rheoliad 5 - Cyfrifoldeb am reoli mewnol a rheolaeth ariannol yn Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn nodi bod rhaid i'r Cyngor sicrhau bod

ganddo system rheolaeth fewnol gadarn sy'n hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau ac sy'n cynnwys rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

Methodd y Cyngor â sefydlu rheolaethau mewnol allweddol a ddylai fod wedi atal Mrs Morgan rhag gwneud taliadau anghyfreithlon iddi hi ei hun neu gyfyngu ar ei gallu i wneud hynny

- 66 Ar gyfer cynghorau cymuned mae chwe gweithdrefn rheolaeth fewnol allweddol sy'n gwneud system rheolaeth fewnol yn effeithiol:
- gwahanu dyletswyddau
  - rheolaethau ar fynediad
  - awdurdod i gymeradwyo
  - archwilio mewnol
  - cysoniadau cyfnodol
  - adrodd a monitro ariannol.
- 67 Mae **Arddangosyn 6** yn crynhoi lle'r oedd trefniadau'r Cyngor yn ddiffygiol yn y meysydd hyn.

Arddangosyn 6: Diffygion yn system rheolaeth fewnol y Cyngor

Roedd gweithdrefnau'r Cyngor yn wan ym mhob maes o ran rheolaeth fewnol

Gweithdrefnau allweddol	Canfyddiad archwilio a'r effaith
Gwahanu dyletswyddau	<p>Un o'r agweddau pwysicaf ar system rheolaeth fewnol effeithiol yw gwahanu dyletswyddau.</p> <p>Yn gyffredin â'r rhan fwyaf o gynghorau bychain, dim ond un swyddog â chyfrifoldeb am weinyddu ei faterion yr oedd y Cyngor yn ei gyflogi. Mae hyn yn cyfyngu'n sylweddol ar allu'r Cyngor i wahanu dyletswyddau sy'n gysylltiedig â'i faterion ariannol, e.e. trwy fod ag un swyddog yn sefydlu taliadau a swyddog arall yn cyflawni'r gweithgareddau rhoi cyfrif. Roedd hi felly'n hanfodol i'r Cyngor sefydlu rheolaethau eraill i ddiogelu ei faterion ariannol.</p> <p>Methodd y Cyngor â chydabod bod trefniant y Cyngor yn cynyddu'r risg o golledion oherwydd camddefnydd.</p>

Gweithdrefnau allweddol	Canfyddiad archwilio a'r effaith
	<p>Mae maint bach y Cyngor yn golygu bod rhaid i aelodau chwarae rhan weithredol yn y system rheolaeth fewnol. Fodd bynnag, fe ganiataodd y Cyngor i'w Clerc gymryd cyfrifoldeb llwyr am ei faterion ariannol.</p>
Rheolaethau ar fynediad	<p>Y Clerc blaenorol oedd yr unig un â mynediad at gyfrif banc y Cyngor. Roedd hyn yn golygu nad oedd aelodau'n gallu cael mynediad at y cyfrifon banc ar-lein a chanfod bod y Clerc blaenorol yn gwneud taliadau amhriodol iddi hi ei hun.</p>
Awdurdod i gymeradwyo	<p>Roedd y trefniadau bancio ar-lein a sefydlwyd gan y Clerc blaenorol yn golygu ei bod hi'n gallu sefydlu a chwblhau taliadau heb unrhyw fath o graffu.</p> <p>I gynghorau bychain fel Llangynwyd Ganol, arfer da fyddai sefydlu trefniadau lle mae'r Clerc yn gallu sefydlu taliad ond bod y taliad ddim yn cael ei wneud nes ei fod wedi cael ei awdurdodi gan berson arall – aelod, fel arfer. Byddai'n ofynnol i'r aelod wirio bod y taliad yn un diledryw cyn ei fod yn cael ei gymeradwyo a'i gwblhau.</p> <p>Un o'r rheolaethau allweddol i gynghorau llai yw bod y Cyngor yn cael ac yn cymeradwyo rhestr o'r holl daliadau a wnaed, gan gynnwys darparu anfonebau ategol a.y.b. Gall y rhestr fod yn gofyn am gymeradwyaeth i wneud taliadau neu'n gofnod o daliadau a wnaed ers y cyfarfod diwethaf.</p> <p>Dynododd yr Aelodau na wnaeth Mrs Morgan ddarparu manylion llawn yr holl drafodion ac na welsant unrhyw anfonebau ar gyfer unrhyw daliadau. Ategir hyn gan gofnodion mis Tachwedd 2016 lle nodir: 'Gofynnwyd am ddarparu taenlen sy'n cynnwys dadansoddiad llawn o'r holl wariant bob mis'. Fodd bynnag, ymddengys nad aeth y Cyngor ar ôl hyn i sicrhau ei fod yn cael yr wybodaeth y gofynnwyd amdani.</p>
Archwilio mewnol	<p>Er bod y Cyngor yn credu bod ganddo archwilydd mewnol, nid oedd byth yn mynd mor bell â chael cyswllt â'r archwilydd. Fel a nodwyd uchod, fy nghred</p>

Gweithdrefnau allweddol	Canfyddiad archwilio a'r effaith
	<p>i yw na wnaeth Mrs Morgan sicrhau gwasanaeth archwilydd mewnol ond ei bod yn syml wedi cwblhau'r adroddiadau archwilio mewnol blynyddol ei hun, gan ddarparu sicrwydd ffug ar gyfer y Cyngor.</p> <p>Trwy ganiatáu i'w Clerc ganfod a phenodi archwilydd mewnol, methodd y Cyngor â chymryd camau digonol i sicrhau bod archwilydd yn annibynnol mewn modd priodol neu, yn wir, yn cael ei benodi hyd yn oed. Ni chymerodd y Cyngor unrhyw gamau i wirio pwy oedd yr archwilydd nac i gychwyn unrhyw gyswllt rhwng y Cyngor a'r archwilydd.</p> <p>Pe bai'r Cyngor wedi mynnu ei fod yn gwneud y penodiad ei hun, gallai fod wedi cyfweld â darpar ymgeiswyr a sicrhau bod yr archwilydd yn ddiledryw.</p>
Cysoniadau cyfnodol	<p>Dylai cysoniadau banc cyfnodol gael eu cynnal rhwng llyfr arian y Cyngor a'i gyfrif banc. Diben y cysoniad yw darparu sicrwydd ynghylch cyflawnder a chywirdeb y trafodion a gofnodwyd yn y llyfr arian. Dylai'r cysoniadau hyn gael eu hadolygu o ran cywirdeb gan rywun heblaw'r paratöwr. Nid oes tystiolaeth ar gael i awgrymu bod Mrs Morgan wedi paratoi cysoniadau banc rheolaidd.</p> <p>Mewn cynghorau llai, mae hefyd yn bwysig cysoni taliadau a gymeradwywyd gan y Cyngor â thaliadau a gofnodwyd yn y llyfr arian. Eto, dylai hyn gael ei gwblhau gan aelodau yn hytrach na'r Clerc. Fodd bynnag, nid oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod aelodau erioed wedi edrych ar y cofnodion cyfrifyddu mewn unrhyw fanylder. Pe baent wedi gwneud hynny, mae'n debygol y byddai'r Cyngor wedi adnabod y taliadau amhriodol a wnaed gan Mrs Morgan ar adeg gynnar.</p>
Adrodd a monitro ariannol	<p>Mae'n bwysig bod y Cyngor yn deall sut y mae'n gwario ei arian a sut y mae hyn yn cymharu â'i gyllideb.</p> <p>Rhoddodd Mrs Morgan wybod i'r heddlu bod "y materion ariannol yn cael eu trafod unwaith neu ddwy y flwyddyn efallai ac nad oedd unrhyw un byth yn gofyn iddi roi cyfrif am unrhyw beth."</p>

Gweithdrefnau allweddol	Canfyddiad archwilio a'r effaith
	<p>Ymddengys fod Mrs Morgan wedi bod yn cyflwyno rhyw fath o wybodaeth ariannol i'r Cyngor yn rheolaidd. Er enghraifft, mae cofnodion Ionawr 2015 yn nodi "cyflwynwyd y cofnodion ariannol gerbron y Cyngor". Mae cofnodion Tachwedd 2016 yn nodi y "darparwyd dadansoddiad manwl gywir o'r cyfrifon ynghyd â rhestr o'r trafodion diweddar". Mae cofnodion y Cyngor yn nodi bod y Cyngor wedi cymeradwyo'r cofnodion. Yn anffodus, nid oes unrhyw gofnodion eraill ar gael i gadarnhau pa wybodaeth gafodd ei chyflwyno i'r Cyngor.</p> <p>Mae Cynghorwyr wedi ei gwneud yn glir mai dim ond gwybodaeth gyfyngedig yr oedd Mrs Morgan yn ei darparu ar gyfer cyfarfodydd y Cyngor. Pan gyflwynwyd copïau o'r cyfriflenni banc iddynt, dywedodd Cynghorwyr nad oeddent yn adnabod y trafodion a oedd wedi'u cofnodi ynddynt.</p> <p>Fe wnaeth Cynghorwyr hi'n glir mai dim ond yn fras yr oeddent yn craffu ar yr wybodaeth a oedd yn cael ei chyflwyno gan Mrs Morgan.</p> <p>Mae'n debygol y byddai mwy o graffu ar yr wybodaeth ariannol a ddarparwyd gan Mrs Morgan wedi arwain at adnabod y taliadau amhriodol yn llawer cynharach.</p>

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o reolaethau mewnol yn y Cyngor.

- 68 Rwyf wedi fy hysbysu bod gan y Cyngor Bwyllgor Cyllid ac mai ei rôl oedd craffu ar faterion ariannol y Cyngor. Fodd bynnag, nid oes cofnodion ar gael o unrhyw gyfarfodydd gan bwyllgor o'r fath. Felly, nid wyf yn gallu penderfynu sut yr oedd y pwyllgor yn craffu ar waith y Clerc.
- 69 Ymddengys fod y Cyngor wedi bod yn dibynnu ar ei Glerc i gyflawni ei chyfrifoldebau'n briodol heb unrhyw fath o oruchwyliaeth ystyrlon. Yn y bôn, fe wnaeth ei fethiant i gyflwyno system rheolaeth fewnol gadarn ganiatáu i Mrs Morgan wneud taliadau iddi hi ei hun nad oedd hawl ganddi i'w derbyn.

Atodiad 1

Dadansoddiad o daliadau anghyfreithlon a wnaed gan Mrs Morgan

70 Mae fy archwiliad wedi canfod bod Mrs Morgan wedi gwneud taliadau yr oedd eu cyfanswm yn £39,712 i'w chyfrifon banc hi ei hun nad oedd hawl gytundebol ganddi i'w derbyn yn fy nhyb i.

Arddangosyn 7: taliadau gormodol a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan

Fel a nodwyd yn **Arddangosyn 3**, rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau gormodol o gyfrif banc Cyngor Cymuned Llangynwyd Ganol i'w chyfrifon banc hi ei hun yr oedd eu cyfanswm yn £39,712

Diben honedig	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Cyflog a buddion ⁵	£1,956	£6,365	£3,306	£3,078	£5,110	£19,815
CaThEM ⁶	£0	£227	£2,399	£3,244	£3,217	£9,087
Taliadau eraill ⁷	£0	£2,029	£1,877	£4,627	£2,277	£10,810
	£1,956	£8,621	£7,582	£10,949	£10,604	£39,712

71 Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

72 Mae'r adrannau canlynol o'r Atodiad hwn yn darparu dadansoddiad ac eglurhad pellach o'r taliadau a wnaed gan Mrs Morgan.

⁵ Darperir dadansoddiad pellach yn **Arddangosyn 8**

⁶ Darperir dadansoddiad pellach yn **Arddangosyn 13**

⁷ Darperir dadansoddiad pellach yn **Arddangosyn 14**

Er gwaethaf ei honiad nad oedd contract cyflogaeth ganddi, yn ystod ei chyfnod yn y swydd fel Clerc talodd Mrs Morgan gyflog gormodol a buddion eraill iddi hi ei hun yr oedd eu cyfanswm yn £19,814 ac nad oedd hawl ganddi i'w derbyn dan ei contract cyflogaeth dyddiedig 9 Rhagfyr 2013

Arddangosyn 8: cyflog gormodol a thaliadau eraill

Talodd Mrs Morgan gyfanswm o £19,815 iddi hi ei hun mewn cyflog gormodol, addasiadau eraill trwy'r gyflogres a lwfansau anghytundebol yn ystod ei hamser fel Clerc

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Cyflog ⁸	£632	£3,170	£908	£283	£3,915	£8,908
Addasiadau trwy'r gyflogres ⁹	£577	£2,099	£1,377	£1,848	£1,000	£6,901
Lwfansau anghytundebol ¹⁰	£747	£1,096	£1,021	£947	£195	£4,006
Cyfanswm	£1,956	£6,365	£3,306	£3,078	£5,110	£19,815

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

Er iddi ddweud wrth Heddlu De Cymru nad oedd contract cyflogaeth ganddi, ar 9 Rhagfyr 2013 llofnododd Mrs Morgan contract cyflogaeth a oedd yn nodi telerau ac amodau ei chyflogaeth gan y Cyngor

- 73 Mae'r Clerc, fel swyddog i'r Cyngor, yn gyflogai i'r Cyngor. Mae gan unrhyw un sy'n gweithio i gyflogwr am dâl neu gyflog rheolaidd contract cyflogaeth yn awtomatig. Er nad oes rhaid i'r contract cyflawn fod yn ysgrifenedig, rhaid i'r cyflogai gael o leiaf ddatganiad ysgrifenedig o delerau'r gyflogaeth.
- 74 Mae contractau cyflogaeth yn darparu eglurder ynghylch rôl a statws y Clerc a'r trefniadau cydnabyddiaeth ariannol ar gyfer y swydd. Felly, mae'n arfer da bod gan holl gyflogaeth y Cyngor contract cyflogaeth ysgrifenedig.
- 75 Yn ei datganiad wrth Heddlu De Cymru, a roddwyd yn ystod eu hymchwiliad i'r achosion o afreoleidd-dra y rhoddwyd gwybod iddynt amdanynt gan y Cyngor,

⁸ Darperir manylion pellach yn **Arddangosyn 9**

⁹ Darperir dadansoddiad pellach yn **Arddangosyn 10**

¹⁰ Darperir dadansoddiad pellach yn **Arddangosyn 12**

dywedodd Mrs Morgan, er ei bod yn cael ei chyflogi'n llawn gan y Cyngor, na wnaeth hi erioed lofnodi contract cyflogaeth.

- 76 Fodd bynnag, ni ddeil yr haerriad hwn mo'i archwilio ac nid yw'n cael ei ategu gan y dystiolaeth a ganfûm yn ystod yr archwiliad.
- 77 Yn ystod fy archwiliad, rhoddwyd copi i mi o gontract cyflogaeth a lofnodwyd gan y Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol blaenorol, Mrs Morgan, ar 9 Rhagfyr 2013. Mae'r contract yn nodi bod Mrs Morgan wedi cael ei chyflogi o 1 Ebrill 2013.
- 78 Ategir cyflogaeth Mrs Morgan o 1 Ebrill gan daliad cyflog a wnaed iddi ym mis Ebrill 2013.
- 79 Mae cofnodion y Cyngor ar gyfer ei gyfarfod ar 9 Rhagfyr 2013 yn nodi fel a ganlyn:
'132.14 Contract Cyflogaeth
Hysbysodd y Clerc fod yr holl Gynghorwyr wedi cael contract cyflogaeth arfaethedig yn flaenorol. Roeddent i gyd yn cytuno â'r contract hwn ac fe'i llofnodwyd fel oedd yn briodol.'
- 80 Cafodd cofnodion y Cyngor eu cymeradwyo fel cofnod cywir o'r cyfarfod yn ei gyfarfod nesaf a gynhaliwyd ym mis Ionawr 2014. Paratowyd y cofnodion gan y Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol blaenorol, Mrs Morgan.
- 81 Gan ystyried y dystiolaeth hon, nid wyf yn ystyried bod haerriad Mrs Morgan wrth Heddlu De Cymru na wnaeth hi erioed lofnodi contract cyflogaeth yn ddatganiad credadwy.
- 82 Rwyf wedi fy argyhoeddi mai contract cyflogaeth gwreiddiol Mrs Morgan yw'r contract a ddarparwyd ar fy nghyfer, ei fod yn nodi'n llawn, y telerau ac amodau cyflogaeth y cytunwyd arnynt gan y Cyngor ac mai dim ond taliadau a nodir yn benodol yn y contract yr oedd gan Mrs Morgan hawl i'w derbyn.

Mae contract cyflogaeth Mrs Morgan yn nodi telerau allweddol ei chyflogaeth gan gynnwys y darpariaethau a wnaed ar gyfer ei chydabyddiaeth ariannol, gan gynnwys adolygiadau blynyddol o gyflog

- 83 Mae Cymal 6 yng nghontract cyflogaeth Mrs Morgan yn gwneud y darpariaethau canlynol mewn perthynas â chydabyddiaeth ariannol:
- penodwyd Mrs Morgan i bwynt cyflog unigol er nad yw'r contract yn nodi pwynt cyflog penodol ar raddfa gyflog na swm y cyflog y cytunwyd arno.
  - byddai'r Cyngor yn adolygu cyflog Mrs Morgan cyn dechrau pob blwyddyn ariannol.
  - bydd y cyflog yn cael ei dalu'n fisol ar yr 28ain o bob mis.
- 84 Roedd Cymal 6 hefyd yn darparu y byddai unrhyw dreuliau teithio, milltiroedd a chynhaliadau a ysgwyddid gan Mrs Morgan ac a gymeradwywyd gan y Cyngor yn cael eu talu yn ôl cyfraddau cytunedig Cyllid a Thollau EM a oedd wedi'u nodi ar y pryd. Mae Cymal 9 yn nodi mai 15 awr yr wythnos fyddai oriau gwaith Mrs Morgan.

Rhwng 2013 a 2017, talodd Mrs Morgan gyfanswm o £8,908 yn ormod o gyflog iddi hi ei hun

- 85 Trwy gydol ei chyflogaeth fel Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol y Cyngor talodd Mrs Morgan niferoedd gormodol o daliadau cyflog iddi hi ei hun. Ar y cyfan, er mai dim ond am 53 mis y bu'n gweithio i'r Cyngor, talodd 63 mis o gyflog iddi hi ei hun.
- 86 Mae **Arddangosyn 9** yn nodi cyfanswm gwerth a nifer y taliadau cyflog a dalodd Mrs Morgan iddi hi ei hun tra'r oedd yn cael ei chyflogi gan y Cyngor.

Arddangosyn 9: taliadau cyflog gormodol a wnaed gan Mrs Morgan

Rhwng 2013 a mis Medi 2017, talodd Mrs Morgan gyfanswm o £8,908 yn ormod o gyflog iddi hi ei hun

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
Cyflog a dalwyd yn y flwyddyn	£7,532	£10,415	£8,908	£8,083	£7,540
Nifer y taliadau cyflog a wnaed	13	13	13	11 ¹¹	9
Misoedd y cafodd ei chyflogi gan y Cyngor	12	12	12	12	5
Cyflog a dalwyd ym mis Ebrill bob blwyddyn	£575.00 ¹²	£603.75	£666.67	£650.00 ¹³	£725.00 ¹⁴
Codiad cyflog	amherthnasol	5%	10%	amherthnasol	9%
Amcangyfrif o'r cyflog a oedd yn	£6,900	£7,245	£8,000	£7,800	£3,625

¹¹ Talodd Mrs Morgan ei chyflog ar gyfer mis Chwefror a mis Mawrth 2017 ym mis Ebrill 2017.

¹² Gan mai hwn oedd taliad cyflog cyntaf Mrs Morgan rwyf wedi tybio mai dyma'r cyflog y cytunwyd arno gyda'r Cyngor.

¹³ Talodd Mrs Morgan £750 iddi hi ei hun ym mis Ebrill 2016 ond o fis Mai 2016 tan fis Rhagfyr 2016 talodd £650 iddi hi ei hun yn fisol. Ym mis Ionawr 2017, talodd Mrs Morgan £725 iddi hi ei hun.

¹⁴ £725 yw'r cyflog net ar gyfer mis Ebrill 2017 a gyfrifwyd gan y cyfrifwyr y sicrhawyd eu gwasanaeth gan y Cyngor i baratoi cyfrifiadau'r gyflogres. Talodd Mrs Morgan £815 iddi hi ei hun.

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18
ddyledus am y flwyddyn ¹⁵					
Taliad gormodol	£632	£3,170	£908	£283	£3,915

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

- 87 Er bod aelodau'r Cyngor wedi cadarnhau bod cyflog Mrs Morgan wedi cael ei adolygu o bryd i'w gilydd, nid oes tystiolaeth yng nghofnodion y Cyngor o unrhyw gymeradwyaeth gan y Cyngor i godiadau cyflog. Nid yw'r cofnodion a baratowyd gan Mrs Morgan yn darparu unrhyw fanylion mewn perthynas â'i chyflog. Ar ben hynny, nid oes gan y Cyngor unrhyw gofnodion cyflogres o gyfnod Mrs Morgan yn y swydd fel Clerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol.
- 88 Felly mae fy nadansoddiad yn **Arddangosyn 9** yn seiliedig ar y dybiaeth mai ei chyflog cymeradwy yw'r taliad cyflog a gofnodwyd gan Mrs Morgan ym mis Ebrill yn mhob blwyddyn ariannol. Fodd bynnag, mae aelodau'r Cyngor wedi dweud nad ydynt yn adnabod y symiau a dalwyd fel ei chyflog cymeradwy.
- 89 Dywedodd Mrs Morgan wrth yr Heddlu "os oes unrhyw anghysonderau yna nid yw'r rhain yn fwiadol a damweiniol oeddent". Nid wyf yn ystyried bod eglurhad Mrs Morgan yn gredadwy ac ni ddeil mo'i archwilio:
- talodd Mrs Morgan ei chyflog ar gyfer mis Mawrth 2014 ar 18 Mawrth 2014. Wedyn fe wnaeth daliadau cyflog pellach ar gyfer mis Mawrth 2014 ar 1 Ebrill a 28 Ebrill 2014. Talwyd ei chyflog ar gyfer mis Mai 2014 ar 24 Mai 2014.
  - talwyd ei chyflog ar gyfer mis Awst 2014 ar 13 Awst a 23 Awst 2014
  - talwyd ei chyflog ar gyfer mis Ionawr 2015 ar 13 Ionawr a 23 Ionawr 2015
  - talwyd cyflog Mrs Morgan ar gyfer mis Mawrth 2015 ar 23 Mawrth ac eto ar 25 Mawrth 2015
  - talwyd ei chyflog ar gyfer mis Ionawr 2017 ddwywaith ar 27 Ionawr 2017
  - ar 3 Ebrill 2017, talodd Mrs Morgan ei chyflog ar gyfer mis Chwefror, mis Mawrth a mis Ebrill 2017. Nid oedd wedi cael unrhyw daliadau cyflog ym mis Chwefror na mis Mawrth 2017. Ar 30 Ebrill 2017, talodd ei chyflog ar gyfer mis Ebrill iddi hi ei hun am yr ail waith.
  - talwyd ei chyflog ar gyfer mis Mai 2017 ar 30 Ebrill ac eto ar 18 Mai 2017.
  - talodd Mrs Morgan ei chyflog ar gyfer mis Gorffennaf 2017 ar 4 Gorffennaf a 28 Gorffennaf 2017.

¹⁵ Wedi'i gyfrifo fel y cyflog a dalwyd ym mis Ebrill x nifer y misoedd y cafodd ei chyflogi yn y flwyddyn. Dyma'r cyflog am y flwyddyn gyfan yr oedd gan Mrs Morgan hawl i'w dderbyn.

- 90 Rwy'n ystyried ei bod yn hynod annhebygol y gallai Mrs Morgan fod wedi gwneud cymaint â hyn o daliadau dyblyg mewn camgymeriad.

Yn ogystal â'i chyflog sylfaenol, talodd Mrs Morgan daliadau goramser, bonysau anghytundebol ac ôl-gyflog ac addasiadau eraill trwy'r gyflogres iddi hi ei hun yr oedd eu cyfanswm yn £6,901

Arddangosyn 10: taliadau ychwanegol sy'n gysylltiedig â'r gyflogres a wnaed gan Mrs Morgan

Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017, fe wnaeth Mrs Morgan amryw daliadau sy'n gysylltiedig â'r gyflogres iddi hi ei hun yr oedd eu cyfanswm yn £6,901

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Goramser	£0	£1,190	£308	£48	£0.00	£1,546
Taliadau bonws	£250	£500	£750	£800	£1,000	£3,300
Ôl-gyflog	£115	£64	£0.00	£0	£0.00	£179
Addasiadau eraill trwy'r gyflogres	£212	£345	£319	£1,000	£0.00	£1,876
Cyfanswm taliadau gormodol	£577	£2,099	£1,377	£1,848	£1,000	£6,901

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

Taliadau goramser

- 91 Nid yw contract cyflogaeth Mrs Morgan yn gwneud unrhyw ddarpariaethau ar gyfer talu goramser.
- 92 Er ei bod yn rhesymol i daliad goramser gael ei wneud i ddigolledu am oriau ychwanegol a weithiwyd dros yr oriau a gytundebwyd, ni chanfu fy archwiliad o gofnodion y Cyngor a chofnodion tebyg o'r fath a oedd ar gael yn ystod yr archwiliad unrhyw ystyriaeth nac awdurdodiad gan y Cyngor ar gyfer unrhyw daliadau goramser.
- 93 Rhoddodd Mrs Morgan wybod i'r heddlu na chafodd unrhyw daliadau goramser.

Taliadau bonws

- 94 Nid yw contract cyflogaeth Mrs Morgan yn gwneud unrhyw ddarpariaethau ar gyfer talu bonysau.

- 95 Rhoddodd Mrs Morgan wybod i'r heddlu ei bod yn cael bonysau blynyddol y cytunwyd arnynt yn ystod 'cyfarfod cyllid'. Dywedodd Mrs Morgan ei bod wedi cael un taliad bonws bob blwyddyn ac 'efallai ddwywaith ar un achlysur'.
- 96 Er bod cofnodion y Cyngor yn nodi bod bonws wedi cael ei ddyfarnu i warden parciau'r Cyngor, ni chyfeirir o gwbl at unrhyw daliadau bonws sydd i gael eu gwneud i Mrs Morgan.
- 97 Canfu fy archwiliad hefyd fod Mrs Morgan wedi talu taliadau bonws iddi hi ei hun yn fwy mynych na'r rhai a dalwyd i'r warden parciau. Cafodd Mrs Morgan ddau daliad bonws yn 2014-15, tri yn 2015-16, tri yn 2016-17 a dau mewn pum mis yn unig yn 2017-18.

Ôl-gyflog

- 98 Yn ogystal â'r taliadau a gofnodwyd fel cyflog, bob blwyddyn, talodd Mrs Morgan symiau ychwanegol iddi hi ei hun, a gofnodwyd fel ôl-gyflog neu addasiadau trwy'r gyflogres. Ymddengys fod y symiau hyn yn ymwneud ag ôl-ddyddio codiadau cyflog a thaliadau ar gyfer gwyliau.
- 99 Mae contract Mrs Morgan yn darparu ar gyfer un adolygiad blynyddol o gyflog. Mae Cymal 6 yng nghontract cyflogaeth Mrs Morgan yn nodi:
- '6. Rydych wedi'ch penodi i bwynt cyflog unigol a bydd y Cyngor yn adolygu eich cyflog yn flynyddol cyn dechrau'r flwyddyn ariannol newydd. Mae'r Cyflog ar ben-blwydd eich penodiad.
- 6.1 Bydd eich cyflog yn cael ei dalu trwy archeb sefydlog yn fisol i gyrraedd eich banc neu Gymdeithas Adeiladu ar yr 28ain o'r mis.
- 6.2 Bydd eich cyflog yn cael ei adolygu'n flynyddol ar ddechrau'r Flwyddyn Ariannol.'
- 100 Canfu fy archwiliad fod Mrs Morgan wedi cynyddu ei chyflog mewn modd a oedd yn anghyson â'i chontract cyflogaeth.

Arddangosyn 11: codiadau cyflog wedi'u hôl-ddyddio

Yn 2013-14 a 2014-15, cynyddodd Mrs Morgan ei chyflog ac fe ôl-ddyddiodd y codiadau i gynnwys sawl mis blaenorol

	2013-14	2014-15
Taliad cyntaf y cyflog uwch	Chwefror 2014	Gorffennaf 2014
Addasiad wedi'i ôl-ddyddio i	Hydref 2013	Ebrill 2014

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o gyfriflenni banc

- 101 Fel a nodwyd uchod, o fis Ebrill 2013 tan fis Ionawr 2014, talodd Mrs Morgan gyflog misol o £575 iddi hi ei hun. Dan ei contract cyflogaeth, roedd ganddi hawl i adolygiad o gyflog gan ddechrau ym mis Ebrill 2014. Fodd bynnag, ym mis Chwefror a mis Mawrth 2014, talodd gyflog uwch o £603.75 iddi hi ei hun.
- 102 Ar 11 Chwefror 2014, talodd £28.75 iddi hi ei hun, a oedd wedi'i gofnodi fel 'Addasiad ar gyfer codiad cyflog ar y gyfriflen banc, gyda £28.75 yn cynrychioli'r gwahaniaeth rhwng £603.75 a £575.00. Ar 22 Chwefror 2014, talodd Mrs Morgan swm pellach o £86.25 (3 x £28.75) iddi hi ei hun a oedd wedi'i gofnodi fel 'Addasiad Hyd – Rhag'.
- 103 Talodd Mrs Morgan £603.25 iddi hi ei hun ym mis Ebrill¹⁶, Mai a Mehefin 2014. O fis Gorffennaf 2014, talodd gyflog misol o £666.67 iddi hi ei hun. Ar 25 Mehefin 2014, talodd £63.75 iddi hi ei hun, a oedd wedi'i gofnodi fel 'Codiad cyflog Ebr – Meh'.
- 104 I bob pwrpas, rhoddodd Mrs Morgan godiad cyflog sylweddol iddi hi ei hun o fewn chwe mis i ymgymryd â'i chyflogaeth ac ail godiad cyflog ddau fis yn unig ar ôl y cyntaf.
- 105 Nid yw cofnodion y Cyngor yn nodi unrhyw drafodaeth ynglŷn â chyflog Mrs Morgan nac yn cyfeirio at unrhyw addasiadau eraill trwy'r gyflogres. Er bod cynghorwyr wedi cadarnhau bod cyflog Mrs Morgan yn cael ei adolygu'n flynyddol, fe ddwedon nhw hefyd mai dim ond o fis Ebrill ym mhob blwyddyn ariannol yr oedd y codiadau cyflog yn dod i rym ac nad oeddent yn cael eu hól-ddyddio. Nid oedd aelodau'n gallu cofio pa gyflog y cytunwyd arno bob blwyddyn.
- 106 Yn fy marn i, nid oedd gan Mrs Morgan hawl i gael:
- Cyflog wedi'i ôl-ddyddio ar gyfer y cyfnod rhwng mis Hydref 2013 a mis Ionawr 2014
  - Taliad cyflog uwch ym mis Chwefror a mis Mawrth 2014
  - Cyflog uwch a dalwyd o fis Gorffennaf 2014 ac a ôl-ddyddiwyd i fis Ebrill 2014

Taliadau eraill

- 107 Ar 17 Mehefin 2014, talodd Mrs Morgan £345 iddi hi ei hun a oedd wedi'i gofnodi fel taliad a gollwyd yn 2013. Fodd bynnag, cafodd Mrs Morgan ei chyflog llawn ar gyfer 2013.
- 108 Ym mis Ebrill 2015, fe wnaeth Mrs Morgan ddau daliad yr oedd eu cyfanswm yn £319.32 a ddisgrifiwyd fel 'Diwedd 2015/2015' ac 'Croniad gwyliau diwedd blwyddyn'. Ymddengys fod y taliadau hyn ar gyfer absenoldeb nas cymerwyd ond ni chawsant eu cymeradwyo gan y Cyngor.

¹⁶ Talodd Mrs Morgan £603.75 iddi hi ei hun ar 1 Ebrill, 28 Ebrill, 24 Mai a 24 Mehefin 2014.

- 109 Ar 14 Chwefror 2017, trosglwyddodd Mrs Morgan £1,000 i'w chyfrif banc personol. Mae'r cofnod ar gyfriflen banc y Cyngor yn syml yn nodi 2016/2017. Nid oes cofnod o'r taliad hwn yng nghofnodion y Cyngor.
- 110 Nid yw cofnodion y Cyngor yn cynnwys cofnod o unrhyw awdurdodiad i wneud y taliadau hyn. Mae aelodau wedi cadarnhau nad ydynt yn adnabod unrhyw daliadau goramser, bonysau, ôl-gyflog nac addasiadau eraill trwy'r gyflogres.

Yn ychwanegol at daliadau cyflog gormodol, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau o £4,006 ar gyfer lwfansau a buddion anghytundebol

- 111 Canfu fy archwiliad o gyfriflenni banc y Cyngor fod Mrs Morgan wedi gwneud taliadau misol iddi hi ei hun ar gyfer lwfansau am weithio gartref ac am ddefnyddio'r ffôn a'r rhyngwrwyd. Mae **Arddangosyn 12** yn nodi bod Mrs Morgan wedi talu cyfanswm o £4,006 iddi hi ei hun mewn perthynas â'r lwfansau hyn.

Arddangosyn 12: taliadau a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan

Rhwng mis Ebrill 2013 a mis Awst 2017, talodd Mrs Morgan gyfanswm o £4,006 iddi hi ei hun a oedd yn gysylltiedig â lwfansau am ddefnyddio swyddfa yn ei chartref a'r ffôn/rhyngwrwyd

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Lwfans swyddfa yn y cartref	£715	£815	£780	£650	£195	£3,155
Ffôn a'r rhyngwrwyd	£32	£281	£241	£297	£0	£851
Cyfanswm	£747	£1,096	£1,021	£947	£195	£4,006

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

- 112 Dechreuodd Mrs Morgan wneud y taliadau hyn ar gyfer lwfans am ddefnyddio swyddfa yn ei chartref a chostau ffôn a'r rhyngwrwyd ym mis Mai 2013, yn fuan ar ôl iddi gael ei phenodi. Mae'n rhesymol disgwyl, pe bai'r taliadau hyn wedi cael eu cymeradwyo gan y Cyngor, yna byddent wedi cael eu cynnwys yn y contract cyflogaeth a lofnodwyd gan Mrs Morgan ym mis Rhagfyr 2013. Fodd bynnag, nid yw contract cyflogaeth Mrs Morgan yn gwneud unrhyw ddarpariaeth ar gyfer y taliadau hyn.
- 113 Telir lwfansau am ddefnyddio swyddfa yn y cartref fel rheol lle mae'n ofynnol i Glerc y Cyngor weithio gartref. Mae'r lwfans wedi'i fwriadu i dalu'r costau ychwanegol a ysgwyddir gan y Clerc o ganlyniad i weithio gartref. Mae'r lwfansau hyn yn drethadwy os cânt eu talu uwchlaw'r trothwy a bennwyd gan Cyllid a Thollau EM. Rwy'n nodi, er nad oedd ganddi unrhyw hawl gyfreithlon i'r lwfansau

hyn, bod Mrs Morgan, a hithau'n gweithredu fel swyddog cyllid y Cyngor, wedi methu â sicrhau bod y buddion hyn yn cael eu trethu.

- 114 Yn niffyg unrhyw hawl gytundebol neu dystiolaeth o gymeradwyaeth gan y Cyngor, yn fy marn i fe dalodd Mrs Morgan £4,006 iddi hi ei hun nad oedd ganddi unrhyw hawl gyfreithlon i'w gael.

Er bod cyfriflenni banc y Cyngor yn cynnwys cofnodion o gyfanswm taliadau o £8,394 sy'n gysylltiedig â Cyllid a Thollau EM, mewn gwirionedd cafodd y taliadau hyn eu talu'n uniongyrchol i gyfrif banc Mrs Morgan

- 115 Mae cyfriflenni banc y Cyngor yn dynodi bod taliadau yr oedd eu cyfanswm yn £8,394 wedi cael eu gwneud mewn perthynas â Cyllid a Thollau EM.
- 116 Mae'r cofnodion ar y cyfriflenni'n nodi bod y taliadau hyn wedi cael eu gwneud i Mrs Morgan, e.e. NKMorgan CaThEM, neu'n uniongyrchol i Cyllid a Thollau EM ei hun, e.e. CaThEM TWE XXNNNNNNX (Rhif Yswiriant Gwladol wedi'i dynnu allan).

Arddangosyn 13: Taliadau Cyllid a Thollau EM a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan

Rhwng 2013 a mis Medi 2017, mae cyfriflenni banc y Cyngor yn dynodi bod taliadau yr oedd eu cyfanswm yn £8,394 wedi cael eu gwneud i Cyllid a Thollau EM¹⁷ ond mewn gwirionedd fe'u talwyd i gyfrif banc Mrs Morgan.

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Taliadau a gofnodwyd fel taliadau i Natalie Morgan	£0	£0	£359	£1,915	£2,750	£5,024
Taliadau a gofnodwyd fel taliadau i Cyllid a Thollau EM	£0	£227	£2,040	£1,329	£467	£4,063
Cyfanswm taliadau	£0	£227	£2,399	£3,244	£3,217	£9,087

¹⁷ Mae'r cofnodion ar y cyfriflenni banc yn dangos taliadau i Mrs Morgan, e.e. NKMorgan CaThEM, neu'n uniongyrchol i Cyllid a Thollau EM ei hun, e.e. CaThEM TWE XXNNNNNNX (Rhif Yswiriant Gwladol wedi'i dynnu allan).

Roedd Mrs Morgan yn ymwybodol o'r angen i gyfrifo didyniadau TWE ac i dalu'r didyniadau hyn i Cyllid a Thollau EM

- 117 Fel cyflogwr, rhaid i'r Cyngor ddidynnu Treth Incwm a Chyfraniadau Yswiriant Gwladol cyflogeion o gyflog cyflogeion ac anfon y symiau a ddidynnwyd i Cyllid a Thollau EM (CaThEM) bob mis neu chwarter ynghyd â chyfraniadau Yswiriant Gwladol y cyflogwr. Talu Wrth Ennill (TWE) yw'r enw ar y system hon. Rhaid talu didyniadau TWE i CaThEM. Rhaid i'r holl gyflogwyr gadw cofnodion y gyflogres hefyd.
- 118 Ym mis Ebrill 2017, fe sicraodd y Cyngor wasanaethau Rowlands and White Accountants (Orca Financial Management Limited bellach) i gyfrifo'i gyflogres. Mae Orca Financial Management Ltd wedi darparu copïau o slipiau cyflog ar gyfer dau gyflogai'r Cyngor rhwng mis Ebrill 2017 a mis Awst 2017. Nid oes cofnodion y gyflogres ar gael cyn mis Ebrill 2017.
- 119 Yn seiliedig ar y dystiolaeth yr wyf fi wedi'i gweld mewn perthynas â'r gyflogres a TWE yn y Cyngor, rwyf wedi dod i'r casgliad na chadwodd Mrs Morgan na'r Cyngor gofnodion priodol mewn perthynas â'r gyflogres cyn mis Ebrill 2017.
- 120 Mae'r cofnodion ar gyfriflenni banc y Cyngor yn nodi taliadau yr ymddengys eu bod wedi cael eu gwneud i CaThEM.
- 121 Ar 10 Mai 2013 a 28 Hydref 2014, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau i gyfrif bancio'r Llywodraeth CaThEM am £330.61 a £400.00 yn y drefn honno. Nid wyf wedi gallu canfod beth oedd y taliadau hyn yn ymwneud ag ef.
- 122 Ni chanfu fy archwiliad unrhyw daliadau pellach a wnaed gan Mrs Morgan i CaThEM tra'r oedd yn Glerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol. Fodd bynnag, mae'r ffaith ei bod wedi gwneud y taliadau hyn yn dangos ei bod yn ymwybodol o'r angen i ddidynnu treth incwm a chyfraniadau yswiriant gwladol cyflogai o daliadau cyflog, cyfrifo cyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr a thalu'r eitemau hyn i CaThEM.

Rhwng mis Tachwedd 2014 a mis Awst 2017, fe gychwynnodd Mrs Morgan daliadau yr oedd eu cyfanswm yn £8,394 gan ychwanegu disgrifiadau at y trafodion sy'n rhoi'r argraff bod y taliadau wedi cael eu gwneud i CaThEM.

- 123 Canfu fy archwiliad na chafodd unrhyw daliadau eu gwneud yn uniongyrchol i CaThEM rhwng mis Ionawr 2015 a mis Awst 2017.
- 124 Er na chafodd unrhyw daliadau eu gwneud i CaThEM mewn gwirionedd, mae'r cofnodion ar gyfriflenni banc y Cyngor yn nodi cyfanswm o 19 o daliadau yn ystod y cyfnod hwn yr ymddengys mai i CaThEM y maent yn seiliedig ar y disgrifiadau a roddwyd i mewn gan Mrs Morgan.
- 125 Mae enghreifftiau o'r disgrifiadau a gofnodwyd yn y cyfriflenni banc yn cynnwys:
- Swyddfa Dreth 615Y14

- Natalie Morgan Swyddfa Dreth
  - CaThEM [Rhif Yswiriant Gwladol wedi'i dynnu allan]
  - CaThEM TWE [Rhif Yswiriant Gwladol wedi'i dynnu allan]
  - Natalie Morgan TWE
  - CaThEM TWE/Pensiwn
- 126 Mae **Arddangosyn 9** yn nodi cyfanswm y taliadau bob blwyddyn yr ymddengys eu bod wedi cael eu gwneud i Mrs Morgan a'r rhai yr ymddengys eu bod wedi cael eu gwneud yn uniongyrchol i CaThEM. Fe wnes i gadarnhau bod yr holl daliadau hyn, mewn gwirionedd, wedi cael eu gwneud i gyfrifon a ddelir gan Mrs Morgan a'i gŵr.
- 127 Dywedodd Mrs Morgan wrth yr heddlu 'ei bod hi'n talu bil CaThEM y Cyngor'. Fodd bynnag, mae'r trosglwyddiadau a wnaeth Mrs Morgan i'w chyfrif banc hi ei hun yr ymddengys eu bod yn gysylltiedig â CaThEM yn sylweddol fwy na'r symiau a ddylai fod wedi cael eu talu i CaThEM.
- 128 O fis Ebrill 2017, fe benododd y Cyngor Rowlands and White Accountants (Orca Financial Management Limited bellach) i gyfrifo didyniadau TWE ar gyfer Mrs Morgan a'r warden parciau. Mae Orca Financial Management wedi darparu copïau ar fy nghyfer o'r cyfrifiadau TWE a wnaed ganddynt ac wedi cadarnhau bod y rhain wedi cael eu darparu ar gyfer Mrs Morgan.
- 129 Yn seiliedig ar yr wybodaeth a ddarparwyd gan Orca Financial Management, £271.55 oedd y cyfanswm a oedd yn daladwy i CaThEM rhwng mis Ebrill 2017 a mis Awst 2017 o'i gymharu â £3,217 a gofnodwyd fel y swm a dalwyd i CaThEM ond a dalwyd i Mrs Morgan mewn gwirionedd.
- 130 Mae allosod y taliadau TWE a oedd yn ddyledus ar gyfer y cyfnod rhwng mis Ebrill a mis Awst 2017 ar gyfer blwyddyn ariannol lawn yn dynodi y dylai cyfanswm y didyniadau TWE cyfwerth â blwyddyn lawn ar gyfer y Cyngor fod tua £650. Mae hyn yn cymharu â thros £2,000 a gofnodwyd gan Mrs Morgan fel taliadau i CaThEM yn 2015-16 a 2016-17 a dalwyd i mewn i'w chyfrifon banc personol hi mewn gwirionedd.
- 131 Yn fy marn i, nid oedd gan Mrs Morgan unrhyw hawl gytundebol i gael y taliadau hyn. Mae'r disgrifiadau a ychwanegwyd at y trafodiad gan Mrs Morgan yn rhoi cyfrif ffug o natur y trafodion. Ar ben hynny, mae'r Cyngor wedi cadarnhau gyda CaThEM na chafodd CaThEM unrhyw daliadau mewn perthynas â'r Cyngor.

Canfu fy archwiliad werth £10,810 o daliadau afreolaidd pellach a wnaed yn uniongyrchol i gyfrif banc Mrs Morgan gan gynnwys taliadau a gofnodwyd fel rhai a dalwyd i archwilydd mewnol y Cyngor a Warden Parciau'r Cyngor

- 132 Yn ogystal â'r trafodion afreolaidd a nodwyd uchod, canfu fy archwiliad gyfres o drafodion eraill sy'n afreolaidd yn fy nhyb i. Mae **Arddangosyn 14** yn crynhoi'r

taliadau hyn a archwiliwyd yn ystod fy archwiliad. Nid yw hon yn rhestr gynhwysfawr o daliadau a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan:

Arddangosyn 14: Taliadau afreolaidd a wnaed i gyfrif banc Mrs Morgan

Yn ogystal â'r taliadau hynny a nodir uchod, rhwng mis Ebrill 2013 a mis Medi 2017, fe wnaeth Mrs Morgan daliadau afreolaidd yr oedd eu cyfanswm yn £10,810 i'w banc personol.

Disgrifiad o'r gyfriflen banc	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Cyfanswm
Archwilio mewnol	£0	£239	£550	£295	£708	£1,792
Anfonebau trydydd partion	£0	£550	£0	£420	£0	£970
Warden parciau	£0	£1,240	£250	£0	£0	£1,490
Prynu gliniadur	£0	£0	£549	£410	£0	£959
CBSP	£0	£0	£0	£2,937	£0	£2,937
Ffioedd	£0	£0	£100	£546	£0	£646
Arall	£0	£0	£428	£19	£1,569	£2,016
Cyfanswm taliadau	£0	£2,029	£1,877	£4,627	£2,277	£10,810

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

Er ei bod yn ymddangos fel pe bai'r Cyngor wedi sicrhau gwasanaeth archwilydd mewnol rhwng 2014 a 2017 am gyfanswm cost o £1,792, fe wnaed y taliadau hyn yn uniongyrchol i gyfrif banc personol Mrs Morgan

- 133 Mae Rheoliad 7 yn Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol bod rhaid i'r Cyngor gynnal system archwilio mewnol ddigonol ac effeithiol mewn perthynas â'i gofnodion cyfrifyddu a'i system o reolaeth fewnol.
- 134 Mae'r cofnodion ar y cyfriflenni banc yn nodi bod ffi o £275 wedi cael ei thalu ar 15 Ebrill 2013 i Ridgeway Associates am wasanaethau archwilio mewnol. Defnyddiwyd gwasanaeth Ridgeway Associates yn flaenorol fel archwilydd mewnol gan ragflaenydd Mrs Morgan.
- 135 Yn dilyn penodiad Mrs Morgan fel Clerc, bob blwyddyn rhwng 2013-14 a 2015-16, cafodd y Cyngor adroddiad a oedd yn ymddangos fel pe bai oddi wrth archwilydd

mewnol o'r enw Sarah Lewis. Mae'r adroddiad wedi'i gynnwys yn ffurflen flynyddol y Cyngor ac mae'r ffurflen flynyddol yn cynnwys llofnod sy'n honni bod yn eiddo i Sarah Lewis.

- 136 Canfu fy archwiliad y taliadau canlynol mewn perthynas â'r swyddogaeth archwilio mewnol:

Arddangosyn 15: Taliadau a gofnodwyd fel rhai a oedd yn gysylltiedig ag archwilio mewnol

Mae'r cofnodion ar gyfriflenni banc y Cyngor yn nodi taliadau a oedd yn gysylltiedig ag archwilio mewnol yr oedd eu cyfanswm yn £1,792 rhwng mis Mai 2013 a mis Awst 2017

Dyddiad	Manylion a gofnodwyd ar y gyfriflenni banc	Gwerth
24 Ebrill 2014	Teithio ar gyfer yr Archwilydd 30 ¹⁸	£13.50
4 Chwefror 2015	Archwiliad Natalie Morgan	£225.00
11 Mai 2015	Archwiliad CCLIG Lewis Accountancy	£275.00
17 Rhagfyr 2015	Archwiliad CCLIG Lewis Accountancy	£275.00
3 Mai 2016	Audit Audit Llan MCC	£295.00
11 Ebrill 2017	Archwilydd mewnol	£354.00
18 Ebrill 2017	Archwilydd mewnol	£354.00
Cyfanswm		£1,791.50

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru

- 137 Cadarnhaodd fy archwiliad fod y taliadau a gofnodwyd yn Arddangosyn 11, mewn gwirionedd, i gyd wedi cael eu talu i mewn i gyfrif banc personol Mrs Morgan.
- 138 Tuag at ddiwedd 2017 ac yn gynnar yn 2018, fe geisiodd y Cyngor ddod o hyd i'r archwilydd mewnol ond methodd â gwneud hynny.
- 139 Nid wyf yn ystyried ei bod yn gredadwy bod Mrs Morgan wedi sicrhau gwasanaeth rhywun o'r enw Sarah Lewis i ddarparu swyddogaeth archwilio mewnol ar gyfer y Cyngor. Fy nghred i yw bod Mrs Morgan wedi cwblhau'r adroddiadau archwilio mewnol ei hun.

Mae'r cofnodion ar gyfriflenni banc y Cyngor yn nodi taliadau o £970 yr ymddengys eu bod yn ymwneud â nwyddau a gwasanaethau a

¹⁸ Ni thalwyd unrhyw ffi am archwiliad mewnol rhwng mis Mai 2013 a mis Chwefror 2015 ac felly rwy'n ystyried ei bod yn annhebygol bod Mrs Morgan wedi ysgwyddo unrhyw gostau teithio mewn perthynas â'r archwiliad ym mis Ebrill 2014.

gyflenwyd gan drydydd partiön, ond a wnaed i gyfrif banc personol Mrs Morgan

- 140 Yn 2014-15 a 2015-16, trosglwyddodd Mrs Morgan y symiau canlynol i'w chyfrif banc personol hi ei hun:
- 29 Gorffennaf 2014. £400 a ddisgrifiwyd fel Natalie Morgan Sioe Adar Ysglyfaethus.
  - 31 Gorffennaf 2014. £150 a ddisgrifiwyd fel Anfoneb P Jenkins.
  - 11 Mehefin 2016. £420 a ddisgrifiwyd fel 'gwefan'.
- 141 Ymddengys fod y taliadau hyn ar gyfer cyflenwyr nwyddau a gwasanaethau trydydd parti i'r Cyngor. O ystyried y symiau dan sylw a bod taliadau wedi cael eu gwneud trwy drosglwyddiad banc, yn fy marn i nid oes unrhyw reswm dilys pam na ddylai'r taliadau fod wedi cael eu gwneud yn uniongyrchol i'r cyflenwyr.

Mae'r cofnodion ar gyfriflenn banc y Cyngor yn cynnwys cyfanswm o £1,490 y nodir ei fod wedi cael ei dalu i warden parciau'r Cyngor ond a dalwyd i gyfrif banc Mrs Morgan mewn gwirionedd

- 142 Yn ogystal â Chlerc/Swyddog Cyllid Cyfrifol, mae'r Cyngor yn cyflogi Warden Parciau. Canfu fy archwiliad fod Mrs Morgan wedi gwneud saith taliad â chyfanswm gwerth o £1,490.34 yr ymddengys eu bod wedi cael eu gwneud i'r Warden Parciau rhwng mis Medi 2014 a mis Mai 2015. Disgrifir y taliadau hyn ar y cyfriflenni banc fel bonysau a goramser.
- 143 Er bod y cofnodion ar y cyfriflenni banc yn nodi mai'r Warden Parciau oedd y talai, canfûm fod y rhain wedi cael eu gwneud yn uniongyrchol i gyfrif banc Mrs Morgan mewn gwirionedd.
- 144 O ystyried bod trefniadau eisoes yn eu lle i dalu cyflog y Warden Parciau, nid oes rheswm cyfreithlon i Mrs Morgan wneud taliadau i'w chyfrif hi ei hun ar gyfer trafodion sy'n gysylltiedig â'r gyflogres yn enw'r Warden Parciau. Yn ystod fy archwiliad, ni chanfûm unrhyw dystiolaeth bod y Cyngor yn ymwybodol o'r taliadau hyn nac wedi'u cymeradwyo.

Hawliodd Mrs Morgan ad-daliad am dri gliniadur a brynwyd o fewn cyfnod o ddeng mis rhwng mis Awst 2015 a mis Mehefin 2016 a oedd yn hawliad gormodol o £1,048

- 145 Hawliodd Mrs Morgan am gost gliniadur ar dri achlysur yn 2015-16 a 2016-17. Ar 6 Awst 2015, hawliodd Mrs Morgan £499 gan y Cyngor am liniadur a brynodd. Ar 24 Tachwedd 2015, hawliodd £548.59 arall, eto am brynu gliniadur. Fe wnaed trydydd hawliad o £409.98 am liniadur ar 8 Mehefin 2016.
- 146 Yn ychwanegol at y symiau hyn a hawliwyd gan Gyngor Cymuned Llangynwyd Ganol, hawliodd Mrs Morgan ddau ad-daliad o £548.59 gan Gyngor Cymuned Ynysawdre ar 14 Tachwedd 2015. Hawliodd Mrs Morgan ad-daliad o £409.98 gan

Gyngor Cymuned Ynysawdre am gost gliniadur ar 16 Mai 2016 ac eto ar 25 Mai 2016 hefyd.

- 147 Mae cofnodion cyfarfod y Cyngor ar 11 Ionawr 2016 yn nodi:
“Hysbysodd y clerch fod angen gliniadur newydd yn fuan a chytunwyd y dylid ei brynu.”
- 148 Mae cofnodion cyfarfod y Cyngor ar 8 Chwefror 2016 yn nodi:
“Hysbysodd y clerch hefyd fod dirfawr angen gliniadur arni. Roedd y cyfrifiadur personol blaenorol yn cael ei gadw gan y clerch blaenorol ac mae'r clerch cyfredol wedi bod yn defnyddio'i gliniadur personol am y tair blynedd ddiwethaf; fodd bynnag, mae angen uwchraddio hwn. Bydd hyn yn cael sylw ym mis Ebrill.”
- 149 Yn fy marn i, nid oes cyfiawnhad rhesymol dros brynu tri gliniadur o fewn cyfnod byr o 10 mis rhwng mis Awst 2015 a mis Mehefin 2016. Felly, gan dybio bod Mrs Morgan yn wir wedi prynu gliniadur ym mis Awst 2015, rwy'n ystyried ei bod yn hynod annhebygol bod Mrs Morgan wedi prynu gliniadur newydd ym mis Tachwedd 2015 ac eto ym mis Mehefin 2016.
- 150 Mae hefyd yn amlwg i mi, yng nghyfarfodydd mis Ionawr a mis Chwefror 2016, bod Mrs Morgan yn wir wedi camarwain y Cyngor o ran yr angen iddi brynu gliniadur newydd.
- 151 Yn fy marn i, nid oedd hawliad Mrs Morgan am ad-daliad o £549 ym mis Tachwedd 2015 yn hawliad dilys.
- 152 Mae hefyd yn amlwg i mi bod Mrs Morgan wedi cyflwyno hawliadau dyblyg am ad-daliad i Gyngor Cymuned Ynysawdre. Mae felly'n ymddangos yn debygol i mi bod yr ad-daliad a hawliwyd ym mis Mehefin 2016 yn anghyfreithlon hefyd.

Disgrifiodd Mrs Morgan werth £2,937 o daliadau a wnaed i mewn i'w chyfrif banc personol hi fel taliadau i Gyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

- 153 Ar 18 Ebrill 2016, fe wnaeth Mrs Morgan daliad o £1,000 a gofnodwyd ar y gyfriflen banc fel CBSP Llan.
- 154 Fe gychwynnodd Mrs Morgan dri thrafodiad ym mis Ionawr 2017 hefyd, gan gofnodi pob un o'r trafodion fel NKMorgan CBSP:
- 16 Ionawr 2017 - £1,346.85
  - 27 Ionawr 2017 - £295.00
  - 27 Ionawr 2017 - £295.00
- 155 Rwyf wedi cadarnhau gyda Chyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr na chafodd unrhyw daliadau mewn perthynas â'r Cyngor ar yr adeg hon.
- 156 Fe wnaed pob un o'r taliadau hyn i gyfrifon banc personol Mrs Morgan. Nid wyf wedi gallu cadarnhau unrhyw reswm dilys dros fod wedi gwneud y taliadau hyn. Felly, rwy'n dod i'r casgliad nad oedd y taliadau hyn i Mrs Morgan yn daliadau cyfreithlon.

Mae'r cofnodion ar gyfriflenni banc y Cyngor yn nodi bod gwerth £646 o daliadau wedi cael eu gwneud i gyfrif banc Mrs Morgan fel taliadau ffioedd

- 157 Ar 18 Tachwedd 2015, fe wnaeth Mrs Morgan daliad o £100 i'w chyfrif banc hi ei hun a ddisgrifiwyd fel 'Ffioedd' ar gyfriflenni banc y Cyngor. Nid wyf wedi gallu cadarnhau pa ffioedd oedd yn daladwy gan y Cyngor.
- 158 Ym mis Chwefror 2017, trosglwyddodd Mrs Morgan £546 i'w chyfrif banc, gan ddisgrifio'r trafodiad fel Natalie Morgan Un Llais Cymru. Un Llais Cymru yw'r corff cynrychioliadol cenedlaethol ar gyfer cynghorau cymuned yng Nghymru. Mae'r mwyafrif o gynghorau cymuned yn aelodau ac yn talu ffioedd aelodaeth. Fodd bynnag, rwyf wedi cadarnhau gydag Un Llais Cymru nad oedd y Cyngor yn aelod ar yr adeg hon ac ni chafodd Un Llais Cymru £546 gan y Cyngor na Mrs Morgan.
- 159 Yn fy marn i, nid oedd gan Mrs Morgan unrhyw reswm cyfreithlon dros wneud y taliadau hyn iddi hi ei hun.

Fe wnaeth Mrs Morgan bedwar taliad yr oedd eu cyfanswm yn £2,016 nad oes tystiolaeth ddigonol ohonynt i ddangos bod hawl ganddi i dderbyn y taliadau

- 160 Ar 19 Tachwedd 2015, trosglwyddodd Mrs Morgan £427.92 i'w chyfrif banc personol. Disgrifir y trafodiad hwn yn syml fel 'Chq' ar gyfriflenni banc y Cyngor.
- 161 Ar 19 Gorffennaf 2017 trosglwyddodd Mrs Morgan £1,000 o gyfrif banc y Cyngor i'w chyfrif banc personol hi ei hun. Ar 25 Gorffennaf 2017, trosglwyddodd £569.19 arall. Nid yw'r cofnodion ar gyfriflenni banc y Cyngor yn cynnwys unrhyw fanylion mewn perthynas â'r trafodiad hyn. Wrth gael eu cyfweld, dywedodd aelodau'r Cyngor nad oeddent yn adnabod y taliadau hyn.
- 162 Ar 28 Mehefin 2016, hawliodd Mrs Morgan ad-daliad o £18.95 am gostau postio. Fodd bynnag, hawliodd ad-daliad o £18.95 am gostau postio gan Gyngor Cymuned Ynysawdre ar 22 Mehefin 2016 hefyd. Rwy'n ystyried ei bod yn hynod debygol bod Mrs Morgan wedi gwneud hawliad dyblyg am gostau postio ac nad oedd hawl ganddi i gael ad-daliad.

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Website: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.